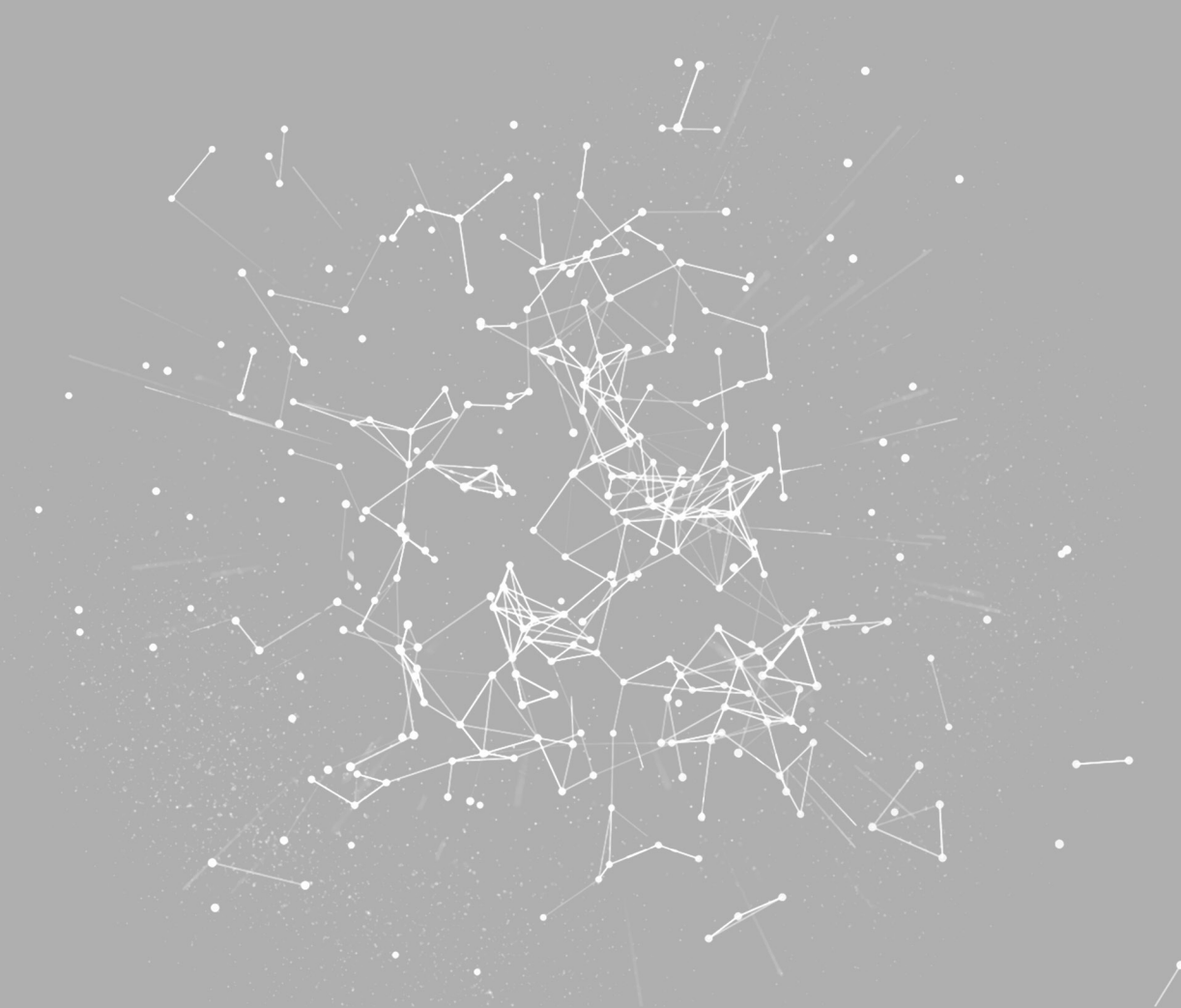

4

EKONOMIA BIRKOKATZEKO GAKOAK¹¹⁰

¹¹⁰ Ardatz hau REAS Euskadik landua izan da, ESK Sindikatua, Setem Hego Haizea eta Emaús Fundazio Sozialarekin parte hartzearekin.

SARRERA

Ekonomiaren deslokalizazioari erreferentzia egiten diogunean, sistema kapitalistak gaur egun barnebiltzen dituen prozesu askori lotuta egiten dugu. Lehenik eta behin, eta bere esanahi agerikoenari helduz, deslokalizazioak lurraldeko jarduera ekonomikoaren eta giza komunitatearen banaketari erreferentzia egiten dio. Hala, ekonomiaren finantzaketa aipatutako lurralde arrotzaren proba nabarmenena da. Fluxu ekonomikoen zati handienak ez du zerikusirik ekonomia erreal gisa izendatu denarekin, ezta espazio geografiko zehatzekin ere. Baina, gainera, onura eta zerbitzuei lotutako jarduera ekonomikoak ez du zertan lurralde batean kokatua egon. Onuren maximizazioa da jarduera ekonomiko kapitalistaren helburu nagusia, horregatik, bere kokapena bere garapenerako gastu txikienak baldintzatuko du, erabaki honek dituen ondorio eta kalte sozial zein ekologikoak alde batean utzita. Beraz, lehendabizi, ekonomia gizakien lurralde lokalean birkokatze beharraz mintzo gara.

Bigarrenik, ekonomia giza ekintzen eta antolakuntza sozialaren multzoan “birkokatze” beharra sendotu dezakegu, gainontzeko esfera politiko, sozial eta kulturalen aurrean honek duen paper nagusia ezabatuz. Ekonomia herritarrak hartu beharko genituzkeen erabaki politikoaren kontrolpean egoteko birkokatu. Ekonomia antolakuntza sozialaren sistemaren eraikuntzaren oinarria ez izateko birkokatu.

Eta, azkenik, ekonomiaren erdigunean erreprodukzio eta gure bizitzaren zaintza kokatzearen urgentziari erreferentzia egin diezaiokegu, elkarren mendekoak eta ekodependienteak baitira. Bizitzaren jasangarritasuna ekonomiaren erdigunean birkokatzea, kapitala mugituz.

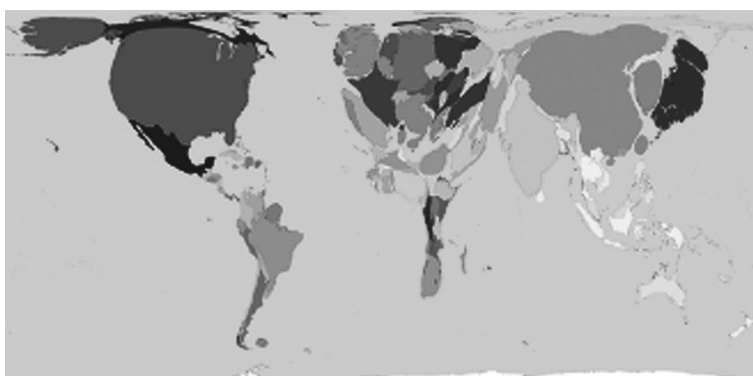
1. TESTUINGURUA IKUSPEGI GLOBAL BATETIK

2007tik aurkitzen garen krisi sistemikoak eta herritarrengan honek dituen ondorio zuzenak (bereziki babes gutxien duten biztanleriaren sektoreetan), merkatu librea deiturikoaren funtzionamenduak ez duela ez pertsonen ezta herrien beharri erantzuten demostratu dute. Krisi honek bistan utzi du sistema ekonomiko kapitalista herritarren eta politiken kontrol guztitik kanpo da-goela. Ekonomia erreala, planetaren ingurumen jasangarritasuna eta gizakiaren ongizatearen aurrean, ekonomia espekulatuzailea lehenetsi duen sistema bat.

Estatu eta konpainia handiek krisi honi ekonomikoa deitu arren, errealitatea askoz zabalagoa eta ezezagunagoa den zerbaiti aurre egiten diogula da, krisi politikoari, ekologikoari, zaintzenari, klimatikoari, baloreei... Hau da, krisi sistemiko bati.

Bide beretik jarraituz gero, etorkizunean gorune eta krisi jarraituen ziklo historiko berriak igaroko ditugu, zeintzuetan ekonomiak periodikoki behea joko duen ondoren altxatu eta gailur berriak lortzeko. Gehiengo sozialen erantzun geroz eta zabalagoan, erradikalagoan eta masiboagoan oinarritutako baldintza subjektiboak existitzen ez diren bitartean, kapitalismoaren krisi periodikoak sistema ekonomiko eta sozial bezala desagerrarazten lagunduko dutenak, ameskerria da pentsatzea kapitalismoa barne kontraesenek probokatutako inplosioagatik eroriko dela. Honek ez du ezabatzen, kolapso ekologikoen agerpena oso aurreikusgarri bilakatu baizik, zeinak etorkizuneko krisiei gaur egun arte ezagutu dugun baino inpaktu handiagoko aldagaiak erantsiko dizkion, eta era berean, kapitalismoa ankerkeria ekozidan eta genozidan oinarritutako politikak eta gobernu erregimenak diseinatzera behartuko duen.

Horren proba da existitzen den ekonomia global eta deslokalizatu baten hazkunde posibilitatea, sinpleki, bateraezina izatea baliabide energetikoen amaigarritasunarekin eta ingurumenaren erreproduzio zikloekin. Aipatutako ildotik jarraitzeak bizitzaren existentzia propioa arriskuan jartzera eramango gintuzke erremediorik gabe. Izatez, aztarna ekologikoaren kontzeptuak, aukera horren entzutean jartzen du posibilitate hori, herrialde batzuk eta beste batzuk honekiko duten pisuaren desoreka bezala, ondorengo mapa¹¹¹ “deformatuan” konproba litekeen bezala, herrialde bakoitzaren benetako arrastoaren arabera.

Adibide bakar bat jartzeagatik, Espainiar Estatuko biztanle batek lurraldeko 6,4 hektarea behar ditu batz bestea bere kontsumoa asetu eta hondakinak xurgatzeko, aipatutako Estatuak onar lezakeenaren ia hirukoitza. Azken hamar urteetan arrasto hau %34 hazi da, hein handi batean kontsumo energetikoaren hazkundearen ondorioz¹¹².

Sistema produktibista baten hondakinen kudeaketa eta kontsumismoaren sustapena, ekonomia hau jasanezin egiten duten beste alderdietako bat da. Esaterako, Nazio Batuen datuen arabera, urtero mundu osoan 20-50 miloi tona hondakin elektronikoa produzitzen dira, eta kutsakorra den txatarra honen %80 inguru herrialde pobreetara esportatu egiten da¹¹³. Hortaz, deslo-

111 <http://www.worldmapper.org/display.php?selected=322>

112 <http://larimera.weebly.com/anaacutelisis-del-entorno.html>

113 <http://ethic.es/2011/12/residuos-2-0/>

kalizazioaren inguruan hitz egitean ezin dezakegu produkzioaz soilik jardun, baizik eta ekoizpen honen gaineratikoaz ere.

Azkenik, ingurumenaren alorrean ere, CO₂ emisioen iraunkortasuna, desberdintasunak markatua ere, aipatu behar da. Hala, planetako biztanleria aberatsenaren %7 (500 milioi pertsona) CO₂ emisio globalen %50ren erantzulea da, pobregoak diren %50ak mundu mailako emisioen %7 bakarrik jaurtitzen duen bitartean.

Globalizatutako eta deslokalizatutako ekonomia honen beste ezaugarri bat desberdintasunen areagotzea da. Oxfam Internacional-en¹¹⁴ txosten batek, berriki, desberdintasun hauen inguruko hainbat datu esanguratsu bildu ditu, baita berauek krisiarekin nola areagotu diren ere:

- Azken urtean, munduko 85 pertsona aberatsenek minutuko miloi erdiko irabaziak lortu dituzte. %14ko igoera da.
- Krisiaren hasieratik munduan mila milioi dituzten pertsona kopuru bikoitza dago: 793tik 1645 pertsonara igaro da 2008 eta 2014 artean.
- Hamar pertsonatik zazpi aberats eta pobreen arteko diferentzia duela 30 urte baino handiagoa den herrialdeetan bizi dira.
- Afrikan, Saharaz hegoaldeko herrialdeetan, mila milioi dituzten 16 pertsona, muturreko pobrezia egoeran dauden 358 milioi lagunekin bizi dira.
- Espainiar Estatuan, 20 pertsona aberatsenek, pobreenak direnen %30ak adina dute (14 milioi pertsona), eta azken urtean haien ondasuna 15.450 milioi dolarretan handitu dute (orduko 1,7 milioi baino gehiago), 115.400 milioi dolarreko aberastasuna pilatuz. Era berean, aberatsenen %1ak biztanleriaren %70ak beste du (milioi erdi pertsona baino gutxiago, 21,5 milioi herritarren aurrean).
- 2013tik 2014ra, Hego Amerikan eta Kariben bakarrik, mila miloi dolar baino gehiago dituzten pertsonen kopurua %38 hazi zen. Latinoamerikako aberatsek paradisu fiskaletan bi bilioi dolar inguru pilatzen dituzte.

Aberastasanaren kontzentrazio hau, bereziki esanguratsua da multinazionalen alorrean, gaur egungo deslokalizatutako kapitalismoaren ikur nagusi dena. 82.000 enpresa multinazional inguru existitzen direla kalkulatzen da (800.000 filial inguru kontrolatzen dituztenak), mundu mailako esportazioen heren baten arduradun direnak eta 77 milioi langileri enplegua ematen diotenak. Nola kapitala hala horietako batzuetan lanean dauden behargin kopurua Barne Produktu Gordina eta herrialde askotako langile kopurua baino handiagoa da.

Deslokalizazioa globalizazio ekonomiko neoliberalaren ikur eta estrategia gisa, produkzio kostuen murrizketa eta ezabaketa bilatzeko logika batetik ulertu da, inplantatutako herrialdeetan lan eta ingurumen eskubide babes txikiagoarekin babestua. Hala, injustizien mapa globalaren botere asimetria eta desberdintasunen lagin gisa kontsidera liteke, enpresa transnazionalen eskubideak giza eta estatuen eskubideen gainean nagusitzen direlarik.

Era berean, globalizazio ekonomiko neoliberalaren beste estrategia bat merkatu librearen akordioak dira, ezabatzeko lurraldeen edo muga-zergen deskontuen arteko hitzarmen komertzial gisa aurkezten direnak, baina enpresa transnazionalen mesedetan araudiak, arauak, esku-

¹¹⁴ Oxfam Internacional (2014): IGUALES: "Acabemos con la desigualdad extrema. Es hora de cambiar las reglas" (<http://www.oxfamintermon.org/es/que-hacemos/proyectos/desigualdad/iguales>)

bide korporatiboak eta inbertsio bermeak moldatzetik baino askoz harago doazenak. TTIParen kasuan (Europako Batzordea eta Amerikako Estatu Batuetako gobernuaren artean orain negoziatzen ari den Komertzio eta Inbertsiorako Akordio Trasantlantikoa), muga-zerga gabeko barren enfokea eta inplikaturako herrialdeen arteko araudiaren konbergentzia deserregularizazioa sustatzeko erabiltzen ari da, monopolioak bakarrik bultzatzen dituen jabetza intelektualen eskubideen bisio bat, eta eskubideak eta estandarrak behetik berdintzeko bidea.

TLCak kapital transnazionalaren interesetarako erreminta estrategikoak dira, mapa globalaren desberdintasunak eta injustiziak sustatzen dituztenak. Finantzaketa eta enpresa handien boterea areagotzen duten tresnak dira, pertsona eta herrien askatasunen, eskubideen eta burujabetzaren kaltetan.

Ez da harrizkoa, haatik, alor politiko ekonomikoaren erabakien zati handi bat instituzio finantzarioek, erakunde multilateralek eta herrialde propioek hartzea; eta hauetan aipaturako multinazionalen presioek esku-hartzea egotea, politika fiskal eta komertzialetan onurak lortzea bilatzen baitute, ingurumen jasangarritasunari, pertsona kontsumitzaileen osasunaren zainketa edo langileen eskubideei lotutako kontuetan haien jarduerari lotutako oztopoak ezabatzea rekin batera.

Eta ez dio bizitzaren jasangarritasun propiorako zentzugabekeria izateari uzten multinazional hauek jarduten duten sektore garrantzitsuenetako batzuk farmaziakoak, osasunekoak edo elikadurakoak izateak.

Pertsona eta herrien arteko desberdintasunen zabalkundearen iruntzia, pobrezia eta bazterketa sozialaren hazkundera da. Hala, mundu mailako populazioaren %20ak aberastasunaren %90 duen bitartean, mila milioi pertsona baino gehiago egunero dolar bat baino gutxiagorekin bizi da; eta 2.800 milioi, hots, munduko biztanleriaren erdia, 2 baino gutxiagorekin. Espainiar Estatuaren kasuan, EAPNren datuen arabera (Pobrezia eta bazterketa sozialaren kontrako borrokaren Europako Sarea)¹¹⁵, 12,8 milioi pertsona baino gehiago, biztanleriaren %27,3 pobrezia edo bazterketa arrisku egoeran aurkitzen da. 2009tik 1.320.216 lagun ahultasun egoera honetan erori dira, %2,6ko gehikuntza suposatzen duena.

Enplegurako sarbidearen bidez herritarren ongizate saiakera promesa bermatzeko gai ere ez den sistema ekonomiko bat. Langabeziak, krisi bitartean, %25eko tasa igotzea ekarri du Espainiar estatuaren kasuan. Baina lan postu bat izatea, garai hauetan, ez da bizitza kalitatearen bermea ere ez. Milioi bat behargin pobre baino gehiago daudela kalkulatu da, hau da, nahiz eta enplegu bat izan, honek ez duela bizitza duin baterako diru sarrera bermatzen. Izan ere, enplegua, kapitalismoaren etapa honetan, bereziki prekaritateak ezaugarritzen du: enplegu partzialak, aldi baterako lan-postuek, soldata baxuek, oinarrizko onuren prezioak handitzearen aurrean langile klasearen erosahalmenaren galerak, eta abar.

Datu guzti hauek aldrebesak dira, gainera, emakumeek genero arrazoiengatik sufritzen duten desberdintasun bikoitzagatik. Desberdintasun bikoitza ez da bakarrik datu ekonomikoetan finkatzen, emakumeen bizitzako alde guztiei eragiten dien kultura sozialaren parte dira. Hauek dira biztanleria pobrearen artean txiroenak, bai maila globalean eta baita Estatu Espainiarrean ere. Soldatetan desberdintasunak, lan produktibo eta erreproduktiboetarako denbora erabilera

115 <http://www.eapn.es>

ezberdinak, bereizketa laborala, diru-sarrerren banaketa ezberdina, politika mailan eta sozialki ordezkari baxua, estereotipo sexistak, jazarpena eta biolentzia... Sistema honen ezaugarrietako batzuk dira, kapitalista eta globala izateaz gain, izaera patriarkala duena.

Baieztapen hauek datu batzuekin lurreratzea komeni dela uste dugu, globalki eta lokalki diskriminazioa bistaratzen dutenak:

- Pobrezia egoeran dauden pertsonen %70 emakumea da, Nazio Batuen arabera.
- Munduan hiltzen den emakumeen %38 genero indarkeriaren ondorioz zentzen da¹¹⁶.
- Orokorrean, munduan, emakumeen diru-sarrera nazionala pertsonako 8.956 US\$ekoa da, gizonezkoena 18.227 US\$ den bitartean. Espainiar estatuan emakumeen diru-sarrerak gizonezkoenak baino %38 txikiagoak dira¹¹⁷.
- Espainiar estatuko emakumeen soldata totala 19.537,3 eurokoa da, eta gizonezkoena 25.682,1 eurokoa¹¹⁸.
- Mundu osoan, baldintza laboral prekariodun sektoreetako enplegua, arropa, etxeko lana eta menpeko pertsonen zainketa kasu, nagusiki emakumeek okupatua da.
- Estatistikaren Institutu Nazionalaren arabera, Estatu espainiarrean, emakumeek batz besterik lau ordu eta 29 minutu ematen dituzte etxebizitzan eta familian, eta gizonek 2 ordu eta 32 minutu.
- Zainketa lanei lotutako desberdintasunei dagokienean, Euskal Herrian, 2015ean seme-alaben zainketarako eszedentzia eskatu zuten pertsonen %96,07 emakumea izan zen; eta arrazoi horregatik jardun murrizketa eskatu zuten %91,69 ere bai, %8,31 gizonezkoa izan zelarik. Era berean, menpekotasuna edo gaixotasun larria duen senide baten kargu egiterako orduan eszedentzia eskatu zutenen %78,95 emakumeak izan ziren, jardun murrizketaren banaketari dagokienean %80,25 emakumeena izan zelarik¹¹⁹.

Azkenik, deslokalizazio ekonomikoaren prozesu ezberdinei zainketa kate globalen inguruak erantsi behar zaizkiola nabarmendu beharra dago. Kate hauek "dimentsio transnasionalekoak dira, bizitza egunerokoa eusteko helburuarekin sortuak, eta etxetan botere ardatzen arabera zainketa lanak transferitzen direnak, zeinaren artean generoa, arraza, klase soziala eta jatorria azpimarratu behar den"¹²⁰. Ekonomia birkokatzeak zainketa hauen birkokapena aldarrikatzea ere esan nahi du.

2. EUSKAL HERRIKO TESTUINGURUA

Euskal Herria ez da aurrez azaldutako egoera sozioekonomikotik aldentuta geratu. Egia den arren Ongizateari dagokionean adierazle positiboago batzuk mantentzea lortu duen lurraldea dela, gertuko beste herrialde batzuekin konparatuz, bere ekonomiaren dibertsifikazio sektorialagatik, erabaki politikoen eremu batzuetan erabakiguneetako autonomia mailagatik, ekonomia sozialean duen pisu garrantzitsuagatik (bereziki kooperatibismoan), babes sozialeko politika zehatz batzuen existentziagatik edo mugimendu sozial eta herritarren dinamismo zabal batzuegatik

116 WHO: Reportaje Violence of Women

117 PNUD: Giza Garapenaren txostena (<http://hdr.undp.org/es/content/informe-sobre-desarrollo-humano-2014>)

118 ESTATISTIKEN INSTITUTU NAZIONALA: "Encuesta Anual de Estructura Salarial 2012" (<http://www.ine.es>)

119 http://www.economiasolidaria.org/el_cuidado_de_la_familia_no_es_cosa_de_hombres

120 PÉREZ OROZCO, Amaia (2007): "Cadenas Globales de Cuidado". 2 zenbakidun Lan Dokumentua. INSTRAW (<http://www.casaasia.es/encuentromujeres/2011/files/cadena-global-cuidados.pdf>).

(alternatiba ekonomikoen alorrean ere bai), derrigorrezkoa da igarotzen ari garen krisi luzearen aurrean dugun etorkizuna hodeitsua izatea ekarri duten elementu horien balantze kritikoa egitea.

Lehenik eta behin, garatutako politika publikoen orientazioa mahaigaineratu behar dugu. Guztiz neoliberalak izan dira, austeritatearen aldeko apustua eginez, modu orokortuan murrizketa sozialei mesede egitearen kontura. Eusko Jaurlaritzak maniobra politiko, ekonomiko (euskal ekonomiaren egiturari dagokionez) eta finantzarioa egiteko aukera zuen beste mota bateko politika ekonomiko eta sozialak inplementatu ahal izateko, Europar Batasunak eta Estatu Espainiarrak markatutako bidearen hain jarraitzaile izango ez zirenak.

Beste hainbeste esan liteke patronalari buruz. Industriaren oinarriak eta Euskadin existitzen diren zerbitzu motek ez zuten Confebask Madrilen ezarri diren erreforma laboralak aplikatzera behartzen, egin duena bezain maila agresiboan. Patronalak langile eta sindikatuen mugimenduari porrota inposatzeko krisia aprobetxatu du, ez krisiak berak enpresak eta ekonomia aurrera ateratzeko exijitzen zuelako, baizik eta horrela baldintza bikainak sortzen zirelako krisiaren-osteko etorkizuna kapitalaren oso mesedeko den indarren arteko harreman marko baten baitan eman zedin, kasu honetan bezala.

Euskal langileen mugimendua, eta bereziki bertako sindikatua, ez da gainera erori zaizkien eraso neoliberalak gelditzeko erronkak eskatzen zuen neurrira iritsi. Egia da borrokarako borondate minimoa apenas erakutsi duten sindikatu horiek bereizi behar direla, eta ausarki akordioaren eta paktu sozialaren zirrikituak bilatu dituztela, ezinezkoa izan dena; GUNEn bildutakoek (ELA, LAB, ESK, STEILAS, CGT, CNT, EHNE, HIRU), mugimendu sozial ugariarekin batera, 2009tik hona gauzatu diren Greba Orokor askotan eta bestelako mobilizazio ekimenetan funtsezkoak izan diren aktibatzaile papera jokatu dute.

Euskadin ireki den panorama, 2013ko Atzeraldi Handia gainditua, apenas da erakargarria, eta oso nahasgarria da. Azken bi urteetan BPGren datu makroekonomikoa eta enplegua jada zehaztapen positiboetan mugitze hutsa, ez da oso esanguratsua krisiaren behin betiko irteera ekarriko duen etorkizuna birpentsatzeko orduan. Eta ez bakarrik mundu mailan, zehazki Europako koiuntura ekonomikoan, irmotasun gutxirekin eta atzeraldian berriro jauzteko hainbeste mehatxurekin agertzen direlako, baizik eta munduko kapitalismoa maneiatzen duten sektoreen aldetik azken urteetan krisitik ateratzeko hartu diren neurriek, aurrera joateko ihesaldi bat egiteko bakarrik balio izan dutelako. 2007-2008 urteetan hasitako krisi sistemiko handia askatu genuenean genituen kontraesan berdinetan murgilduta jarraitzen dugu. Baina ez hori bakarrik, krisiaren kolpeek gure gizarteak izugarritzko muturreraino zatikatu dituzte, urte hauetan galdu den askoren berreskurapen sinplea ia ameskeria bihurtu delarik.

Eta esandako guztiaz gain, ekonomia eta politika gidatzen dutenek, ez dute inondik inora haien orientazioa aldatzea pentsatzen. Gure lurraldea garapen, produkzio eta kontsumo dinamika berdinetan murgildua dago (beraz sozialki zein naturalki jasanezina), sistema menderatzen dituen gainontzeko lurraldeak bezala.

Horren adibide, ingurumenaren eremuan Euskal Autonomia Erkidegoan utzitako inpaktua-
ren arrasto ekologiko handia nabarmendu behar da, azken urteetan ez dena areagotzeari utzi,
hurrengo taulan konproba dezakegun bezala¹²¹.

121 <http://www.ihobe.eus>

1. Taulan Euskal Autonomia Erkidegoan utzitako arrasto ekologikoaren emaitzaren laburpena jasotzen da. 2001ean, Euskal Autonomia Erkidegoko arrasto ekologikoa biztanleko 4,66 hektarea globalera igo zen. Honek 1997 urtearekiko %4,12 areagotzea suposatzen du.

AZTARNA EKOLOGIKOA (gha/cap)

GAINAZALAK	2001	1997
 Laborantza	1,10	1,07
 Bazkak	0,26	0,25
 Baso produktiboak	0,50	0,48
 Itsasoa	0,58	0,56
 Eraikitako azalera	0,05	0,05
 CO2 xurgaketa	2,17	2,07
 GUZTIRA GAINAZALAK	4,66	4,48

Bilbo, inguruko beste batzuekin konparatuz gero, inpaktu ekologiko handia duen hirietako bat da. Zehazki, 100,88 aldiz beharko luke bere territoria bere aztarna ekologikoaren inpaktua orekatzeko, baina ez da bakarra, zeren Hego Euskal Herriatik atera gabe, Iruñeak 89,36 aldiz beharko luke bere lurraldea.

Era berean, nahiz eta inguru gertuan langabezia edo pobrezia adierazle zertxobait hobeekin kontatu, bazterketa sozialaren egoerak edo horretan jauzteko arriskuak euskal biztanleriaren zati garrantzitsu bat harrapatzen du.

2014ko Euskal Autonomia Erkidegoko Behar Sozialen Inkestaren arabera (BSI)¹²², 2012 eta 2014 artean pobrezia arrisku egoeren igoera bat eman da (etxeetako diru-sarreraren gutxiegitasuna oinarritzko beharrei erantzuteko). 2008an kaltetutako pertsonen proportzioa %5,7 zen, eta 2014an %8,2. Bestalde, ongizatearen gabezia arriskua (EAE bezalako gizartean espero den gutxieneko ongizate maila mantentzeko gastu beharrak), 2008tik hazi egin da ere bai, %16,4 izate-tik 2014an %21,9ra, hain zuzen.

BSIren arabera, EAEn 2008an 89.706 pertsona zeuden benetako pobrezia egoeran, biztanleriaren %4,3 (bizitza baldintzak kontsolidatzea epe ertain edo luze batean onartzeko gaitasun falta). Hala, 2014an 127.399 dira egoera honetan dauden lagunak, biztanleriaren %5,9. Pobrezia errealean dauden pertsonengan %42ko igoera eman da.

Gainera, diru-sarreraren banaketan desberdintasuna areagotu egin da. Gizarteko biztanleria aberatsenaren %50ak 2014an 2008an baino diru-sarrera handiagoak izan ditu, eta kaltetuen

¹²² http://www.gizartelan.ejgv.euskadi.eus/informe_estudio/-informe-de-sintesis-del-modulo-epds-pobreza-de-la-encuesta-de-necesidades-sociales-2014/r45-docuinfo/es/

%50 da diru-sarreraren beherakada sufritzen duena. Pobreenak diren biztanleen %10ren diru-sarreraren galera, %13,4koa izan da.

Pobrezia errearen inpaktua emakumea buru den etxebizitzetan handiagoa da (%10,3koa, pertsona nagusia gizonezkoa denean %4,6koa den bitartean). Biztanlerian, orokorrean, emakumeak dira pobrezia errearen kaltetutako pertsonen %54.

Hego Euskal Herriko multzoan, datu ofizialen arabera¹²³, populazioaren %49,7k hilabete amaierara iristeko arazoren bat duela kalkulatu da (1.407.136 pertsonak guztira).

Azpimarratzekoa da, halaber, krisi garaiak, ongizatearen galerarekin eta pobrezia handitzearekin lotutako adierazle guztiak areagotzea ekarri duela, Eusk Jaurlaritzaren propioak egiten duen Pobrezia eta Desberdintasun Sozialaren Inkestan (PDSI) konproba daitekeen bezala¹²⁴.

	2004	2008	2012	Var. % 2008/12
Mantenimenduko pobrezia adierazleak				
- Oinarrizko gastuak murrizteko beharra	190,3 (9,1)	174,1 (8,1)	362,9 (16,7)	108,4
Elikadura arazo larriak eta oso larriak	108,9 (5,2)	122,0 (5,7)	168,1 (7,7)	37,8
- etxeetan gosez dauden pertsonak	26,5 (1,3)	21,2 (1,0)	46,1 (2,1)	116,8
- Ordaingabeak (alokairuak, hipotekak, ziurtagiriak...)	55,7 (2,7)	63,4 (2,9)	127,6 (5,9)	101,2
- Horniketa mozketak (ura, argia, telefonoa)	23,9 (1,1)	35,2 (1,6)	52,4 (2,4)	48,9
- Bigarren eskuko prenden baliabideak	121,8 (5,8)	79,6 (3,7)	153,9 (7,1)	93,3
- Azken neguan zehar etxean hotza	113,6 (5,5)	88,6 (4,1)	180,2 (8,3)	103,4
Ongizate faltaren adierazleak				
- Gastuen koberturan zailtasunak, ohiko aisialdia	272,1 (13,1)	245 (11,4)	531,5 (24,5)	116,8
- Gastuen murrizketa aisialdi eta denbora librean	236,0 (11,3)	218 (10,2)	467,9 (21,6)	114,2
- Arazo ekonomikoengatik opor eza	411,3 (19,7)	436 (20,3)	457,8 (21,1)	4,9
Arazoei aurre egiteko moduak				
- Hirugarren pertsonen laguntza eskaera	148,0 (7,1)	138,0 (6,4)	279,0 (12,9)	102,1
- Instituzio publikoen laguntza eskaera	84,1 (4,0)	76,1 (3,5)	181,6 (8,4)	138,5
- Aurrezteko baliabide esanguratsuak	112,0 (5,4)	100,5 (4,7)	266,5 (12,3)	164,9
Mantenimendu pobrezia eta ongizate faltara egokitutako adierazle sintetikoak (EPDS)				
- Mantenimendu pobrezia (EPDS adierazlea)	116,5 (5,6)	121,8 (5,7)	157,7 (7,3)	29,5
- Ongizate falta (EPDS adierazlea)	...	352 (16,4)	432,9 (19,9)	23,0

Edozein kasutan, nabarmenezkoa da ekonomia sozialak, eta bereziki kooperatibismoak, euskal geografian historia eta errotze handia izabari duenak, kontrapisuzko papera jokatu izana krisia enplegua suntsitzeko eta langileria txikitzeko aprobeztatu duten enpresa politiken aurrean.

Ekonomia sozialaren tradizio honek, geroz eta irizpide etiko, demokratiko, ekologiko eta solidario gehiago sustatzeko eragingarria izan eta ekonomia beste modu batean egiteko intentzioarekin loratzen denak; zuzentasunarekin, lanarekin, ingurumenaren jasangarritasunarekin, kooperazioarekin, irabazi asmoen ausentziarekin eta inguruarekin konpromisoa du. Begirada eta ekonomia praktika alternatiboen multzo heterogeneo honek, parametro ezberdin batzuetatik harreman ekonomikoak birpentsatzeko saiakera bat suposatzen duenak, azken denboraldian gailentasun handia hartzen ari da.

123 ESTATISTIKEN INSTITUTU NAZIONALA: Bizi baldintzen inkesta, 2013 (<http://www.ine.es>)

124 EAEko biztanleriaren inguruko milaka pertsonen eta portzentaien datuak. 2008 eta 2012 urteen arteko alderaketa portzentaien arabera bariazio batekin egiten da, krisi ekonomiko berrienak izandako efektuak erakusteko helburuarekin.

3. PROPOSAMENAK

Aurrez laburki aztertutako testuinguruaren ondoren, egungo sistema ekonomiko kapitalista sakonki eraldatu behar dela ondoriozta dezakegu, bidegabea delako, bortitza, elkartasunik gabea, patriarkala, antidemokratikoa eta jasanezina.

Eta adierazi behar da aipatutako aldaketa desiragarria dela (desioek bultzada etiko eta ideologikoekin zerikusia dute, bizitzaren hobekuntza eskuratu nahi baitute); beharrezkoa dela (ingurumen jasangarritasuna, soziala... finean, bizitzarena, lehendabizikoz kolokan baitago); eta posible dela (subjektu eraldatzaile izanez, pertsonak, erakundeek eta komunitateek ahal gure ekintza kultural, sozial eta politikoen bidez posible dugu).

Bestetik, ekonomia kritikoak deiturikotik, ekarpen teoriko eta praktikoa ezberdinekin kontatzen dugu; nola korrante klasiko sozialista eta libertarioena, demokrazia ekonomikoa eta ekonomia parte hartzailea bezalako ikuspegi moderno eta ekletikoena, ongi bizitzearen paradigma; hala berrienak diren ekonomia feminista, ekologikoa eta soziala... Momentuz, post-kapitalista gisa soilik izendatu dezakegun ekonomiara eraldaketa orientatzen lagun dezaketen ekarpenak.

Transformazio beharrezko hau ekonomiaren eta prozesu sozial, politiko eta kultural guztien bizitza erdigunean jartzetik igarotzen da (edo atal honen sarreran deskribatu dugun bezala birkokatzeetik). Bizitza erdigunean jartzeak bizitzak zaintzea (eta autozaintza) suposatzen du, bizitzeak pena merezi izateko, eta gure eskura dauden baliabide guztiak artikulatzeko, zoriontasun eskubidea betetzeko. Zainketak aitortu eta baloratu behar ditugu, afektuak eta emozioak, beraien kudeaketa modu erantzukide batean asumitu behar delarik.

Ondorioz, beharrezkoa da ikuspegi aldaketa bat, lehentasunena. Bizitza estilo aldaketa bat, izatea aldarrikatzea edukitzearen aurrean, etorkizuneko belaunaldiekin desazkunde arduratsua bultzatzea planetaren aukerekin bateragarria ez den hazkunde mugagabearen ordeztasunaren banaketa bidezkoa egitea metatu beharrean. Harremanen eta praktika politiko, ekonomiko, sozial eta kulturalen eraikuntzan oinarritutako apustua da, pertsona, natura eta animalien artean errespetagarriak, bidezkoak eta solidarioak izan daitezen.

Halako eredu batean, indibidualismoa desterratzea eta pertsona bakoitzak gainontzekoekin eta naturarekin duen garrantzia finkatzea halabeharrezkoa da aniztasuna bermatzen duen erakuntza prozesu kolektibo batean. Bizitzaren mantenua bermatzen duena.

Praktika ekonomikoen alorrean, bizitza erdigunean jartzeak horizontaltasuna eta parte hartzearen aldeko apustua egitea, erantzukide eta partekatua den talde lana, gaitasunetara egoitutako funtzio banaketa ez sexista, bizitzaren gainontzeko esferekin bateragarriak diren lan orduak, emozio eta afektuen presentzia harreman laboraletan, finean, pertsonen kudeaketa ez patriarkala egitea dakar.

3.1. Maila politiko eta estrategikoko aldarrikapenak

Produzitzeko, komertzializatzeko eta kontsumitzeko modu berri baterantz trantsizio politiko gidatu beharko luketen ideia-indar batzuk adieraz ditzakegu:

- Pertsonen, ongi komunaren eta ingurumenaren jasangarritasunaren zerbitzurako baliabide bihurtuko den ekonomia berri bat aintzat hartzea.
- Existentziarako eskubidea ezartzeko beharrezkoa den bidea egitea paradigma sozial berri gisa, beharrezkoa den materialaren hornidura bermatuz baldintza gabe.
- Ekonomia desinteresatu baten aldeko apustua, ez irabazi asmoan eskusiboki oinarritua. Komertzio librean tratatzen direnak bezalako erremintak ez babestea, kapital transnazio-nalaren interesei mesede egitean zentratua, lan eskubideak, ingurumenaren babesa eta herrien burujabetza, besteak beste, urritzearen kontura.
- Erabaki eta praktika ekonomikoen alorrean parte hartzerako, autogestiorako eta burujabetzarako eskubide eta praktika, nola maila pertsonalean hala kolektiboan (erakundeak, komunitateak eta estatudun edo estatu gabeak diren herriak/nazioak)
- Efizientzia ekonomikoaren gako gisa kooperazioaren aitortza.
- Jarduera ekonomiko demokratikoaren aldeko apustua, eta beraz, inklusiboa: ez eksklusiboa, ezta bazterketa sortzailea ere.
- Ondasun komunen defentsa, baita bere kudeaketa eta erabileraren demokratizazioa ere, edozein produkzio, garapen edo irabazi pribaturen defentsaren gainetik.
- Jarduera ekonomikoen garapenean aniztasuna sustatzea (kulturala, etnikoa, linguistikoa, sexuala, funtzionala eta biodibertsitatea berarena).
- Guzti hori, bizitzaren jasangarritasunarekin lotutako prozesuen mantenu eta lehenespenetik.

Ekonomia berri baterako printzipio estrategiko hauetatik, uste dugu badirela identifikatu ditzakegun azentu politiko batzuk ekonomia pertsonen, ondare komunen eta bizitzaren jasangarritasunaren zerbitzura egongo den eremu batzuk sustatzeko. Gizarte bidezkoagoak, inklusiboagoak, sozialagoak eta ingurumen aldetik jasangarriagoak eraikitzeke norabidean bere garapen eredia birdefinituko duten eremuak.

a. Ondare komunen zerbitzura kudeaketa instituzional bat garatzea

Instituzioek, haien kudeaketa propioaren baitan eta dituzten erreminta propioekin, ondare komunen irizpideetan oinarritutako neurriak hartu behar dituzte:

- Planetaren gaitasunetara egokitutako kudeaketa publiko egokia
- Politika publikoen identifikazioan, kudeaketan eta ebaluazioan herritarrek eta erakunde sozialek parte hartu ahalko duten espazioak sustatzea.
- Kudeaketa ekonomikoaren auditoria publiko eta parte hartzaileak egitea eta kontrol eta gardentasun erremintak bermatzea.
- Aurrekontu publiko parte hartzaileen elaborazioa.
- Politikei buelta bat ematea eta teknika eta aurrekontuak indartzea, kohesio soziala bultzatzeko alorrak lehenetsiz: Oinarrizko Errenta Unibertsal eta baldintzarik gabea¹²⁵ edo Berdintasunezko Oinarrizko Errenta¹²⁶ eskuratzeko bidea egitea, zerbitzu eta politika sozialak,

¹²⁵ Oinarrizko Errenta Unibertsala eta baldintza gabea estatuak ordaintzen duen diru-sarrera da, herritarren eskubide gisa, eskubide osoa duen kide orori edo jendartean bizi denari, ordain saririk gabe lan egin nahi duenari barne, aberatsa edo pobrea den kontuan hartu gabe, beste era batean esanda, bere errenta iturriekiko independenteki, eta norekin bizi denari garrantzirik eman gabe. Hitz gutxitan: oinarrizko errenta bat biztanleria guztiarentzako diru publikoaren esleipen baldintza gabea da.

¹²⁶ Berdintasunezko Oinarrizko Errenta Balandreren proposamena da, Oinarrizko Errentaren printzipioetatik abiatuta jendarte antikapitalista eta ez heteropatriarkal baterako trantsiziorako erreminta bilakatzea nahi duena. Eskubide indibidual batez

berdintasun eta aniztasun politikak, etxebizitza, osasun publikoa, hezkuntza publikoa, eta abar.

- Instituzioek existentzia eskubidea bermatu behar dute eta berau baldintzarik gabe betetzea, beharrezkoak diren baliabide ekonomikoekin hornituz. Horretarako funtsezko erreminta dira Oinarrizko Errenta Unibertsala eta baldintzarik gabea zein Berdintasunezko Oinarrizko Errenta.
- Lan guztien banaketa politikoaren plan eraginkorra garatzea, enpleguen ordain sariei dedikatutako denbora murriztuz.
- Instituzioen aldetik sozialki arduratsuak diren erosketa publikoak egiteko neurriak garatzea, irizpide lokalak, sozialak, etikoak eta ingurumenarekikoak lehenetsiz zerbitzu zein erosketen kontratazio eta erosketetan.
- Erabilera baloreei mesede egitea aldaketaren aurrean, gutxiegi erabilitako landa lurretan eta hirietako espazioetan jarduera ekonomiko sozial eta komunitarioa garatzeko.
- Azalera handietarako espazioak mugatzea, baita kontsumoa sustatzen duen publizitaterakoa ere.
- Finantza etikoen kooperatiba sozialetan instituzio sozio gisa parte hartzea, eta ahal dela haien zerbitzuak erabiltzea banku konbentzionalena ordez.
- Energia berriztagarrien produkzio eta komertzializazioan dabilzan kooperatibetan instituzio sozio gisa parte hartzea, eta ahal dela haien zerbitzuak erabiltzea multinazionalena eta irabazi asmodun enpresa pribatuenaren ordez.
- Ikuspegi feminista eta bizitzaren jasangarritasunaren paradigma kudeaketa instituzionalaren eremuan zehar lerro bilakatzea.
- Pribatizazioak etetea eta pribatizatutako lan sektoreak berreskuratzea (garbiketa, eta abar). Enplegu publikoaren sorrera eta kalitatearen hobekuntza. Aldikako kontratazioetan iruzurra ezabatzea, enpresak aldikako enplegua mugagabe bilakatzera behartuz eta azpi-kontratazioak mugatuz.
- Osasun laborala babesteko lana indartzea, baita langileen bizitza ere.
- Baldintza laboraletan berdintasuna bermatzea, genero, adin, ezintasun edo nazionalitate arrazoen diskriminazio guztiak ezabatuz.
- Aberastasunaren banaketarako tresna garrantzitsuenetako bat fiskalitatea da. Gure helburua norabide hori bultzatzea izan behar da, egungo errenta eta ondarearen banaketa ereduari aurre egingo dion errotiko aldaketa bilatuz, geroz eta desberdintasun gehiago sortzen baititu.
- Ondorengo eskubideen aitortza lege bidez ezartzea: menpekotasun egoera guztien aurrean kobertura, kalitatezko zerbitzu publiko batean artatuak izateko. 0-3 urte urte bitartean eskatzen diren plaza kopuru guztiei bide ematea sare publikoan. Alokairu sozialeko etxebizitzarako sarbide efektiboa, eta etxebizitza hutsen penalizazio fiskala.
- Sektore publikoaren bultzada garapen ekonomiko eta sozialerako motore gisa. Horrek finantzaketa sistema publiko bat eskatzen du (banku publikoa), baita industria eta energian sektore publiko indartsua ere, eta gainontzeko politika sektorialak orientatzea.
- Politika ekonomiko eta sozialen diseinuan parte hartze soziala sustatzea, jendartearen iritzia kontuan hartuz gai garrantzitsuetan benetako kontsulta eta erreferendum erabakigarrien bidez (zeren erreforma, Abiadura Handiko Trena, Oinarrizko Errenta Unibertsala eta baldintza gabea...).

---

ariko ginake, unibertsala eta baldintza gabea, edozein pertsonak jasoko lukeena bere egoera administratibo, pertsonal zein sozialekiko independentziaz. Jasotako diruaren zati hazkor bat fondo batera bideratzea aurreikusten da ere, definitutako zerbitzu soziokomunitarioak eta kolektiboki zein demokratikoki kudeatuak finantzatzeko.

- Lan harreman eta babes sozialen marko propio bat sustatzea, enplegu, negoziazio kolektibo eta babes sozialaren alorrean legedia propio bat izateko; era honetan berau bere kasa bermatu ezin balitz beste neurri batzuen artean hauek onartzeko: lan jardunaren murrizketa, ordu extrak desagertzea, erretiroa aurreratzea, enplegu politika efizienteak garatzea, pentsioen sistema hobetzea eta soldatak duintzea.

b. Garapen alternatibo baterako ekonomia berri bat sustatzea

Beharrezkoa da lurralde bateko jardun ekonomikoaren eraldaketan eragiten saiatzea, jarduera hau birkokatuko duen ekintza zuzen edo zeharkakoen bidez, ekonomia berri bidezkoago eta solidarioago bateko irizpideak izango dituen orientabide.

- Sektore handi kutsakor eta antisozialen birmoldatzerako eta birkokapenerako prozesu kolektibo eta demokratiko bat estutzea, enplegu berdeak eskaintzen dituen aukeretan zentratuz (bankua, energia, arropa, elikadura, automobilgintza, industria militarra...).
- Ekonomia sozialaren eta solidarioaren ehuna indartzea, eremu produktiboa eraldatuz balore alternatibodun kudeaketa eredu batetik, eta helburu sozial moduan enplegua sortuz. Horretarako ondorengo zerbitzu bereizgarriak garatzea:
  - Ekonomia sozial eta solidarioko enpresentzako guneak: lokalen esleipena, coworking espazioak, enpresa industrialdeak... Edo espazio publikoak uztea merkatu sozialen azokak ospatzeko edo ekonomia sozial eta solidarioko beste jarduera batzuetarako.
  - Aholkularitza, formakuntza eta laguntza zerbitzua, inizatiba ekonomiko alternatiboetan enpresa berriak sortzeko eta ekonomia sozial eta solidarioaren formulapean beste batzuk birmoldatzeko.
  - Instituzioen parte hartzea abal eta laguntza finantzarioen fondoek sorkuntzan ekonomia sozialeko ekintzaileentzako, ekimen ekonomiko sozial eta solidarioetarako sustagarri fiskalen promozioa bezala.
  - Oso prekarizatutako sektoreak sendotzea ekonomia sozial eta solidarioetan enplegua bultzatzearen bitartez (zaintza eta menpekotasuna, hondakinen kudeaketa...).
  - Ekonomia sozial eta solidarioaren jarduera bultzatzea onura eta zerbitzu komunak kudeaketa komunitario eta kooperatiboaren promozio bidez.
- Tokiko ekonomiaren zirkuitua bultzatu eta sustatzea:
  - Ekonomia sozial eta solidarioko azoken promozioa.
  - Gertuko elikadura merkatuen berreskurapena eta promozioa.
  - Tokiko moneten sorkuntza eta sustapena.
  - Elkarlan kontsumoa, kooperatiboa, kolektiboa... berritzea babestea.
  - Txanpon gabeko elkartrukeen garapena sustatzea (denbora bankuak, truke merkatuak...).
  - Puntu garbietan truke zerbitzuak areagotzea.
- Ekonomia sozial eta solidarioarekin lotutako agente sozial zehatzen kanpainak gauzatzea herritarren sentsibilizazio eta kontzientziaziorako, haien alternatiben hedapena onartuko duena eta paradigma ekonomikoan aldaketa baten beharra sentikortuko duena:
  - Merkatu sozial eta kontsumo arduratsuaren promozio kanpainak.
  - Finantza etiko eta solidarioen inguruko promozio eta sentsibilizazioa.
  - Kontsumo kooperatiben promozio kanpainak (energia, elikadura, osasuna, zerbitzuak...).
  - Instituzioetako teknikari eta politikoak ekonomia solidarioaren inguruan formatu eta

sentsibilizatzea, eta politika publikoen sustapenerako gidak sortzea.

- Lurraldeko proiektu eta ekonomia solidarioaren ekintzaileen egitasmoak mapetan biltzea.
- Sektore zehatzetarako sentsibilizazio kanpaina espezifikokoak: hezkuntza alorrerako, auzoko mugimendurako, kontsumitzaileen elkarteetarako, emakume elkarteetarako, elkarteetan ehunerako...

Bestetik, kezka nagusietako bat lan zentroetan ekintza sindikal baten diseinua nola borroka daitekeen da, ideia berriak modelatzen joateko, garapen alternatiborako ekonomia berri bat sustatuko duena.

Negoziaketa kolektiboak, eta zehazki ordain-sariak, aberastasunaren banaketaren erreminta nagusietako bat izaten jarraitzen du. Baina lan zentroetan beste inizatiba batzuk har daitezke:

- Genero berdintasunaren aldeko borroka lehentasuntzat hartzea,
- Kaltetuenak diren kolektibo laboralak aurretik jartzea.
- Kalitatezko enplegua sortzeko borrokatzea, iraunkorra eta bizitzeko beharrak asetzerara orientatua.
- Helburua desiragarria ez denean (armak adibidez) langile talde propioak inplikatzeko produktioaren eraldaketan, egiteko moduagatik (energiaren gehiegizko erabilera), arriskuegatik (energia nuklearra), gainbeheran dauden oinarritzko materialak erabiltzeagatik (petrolio birfindegiak)
- Batzuetan, soldadak oinarritzko beharrei erantzutea onartzen duenean, berau Kontsumo Prezioaren Indizearen gaintik egotea ezin da izan gure aldarrikapen nagusia negoziazio kolektiboan, gure lan eskubideak hobetzea baizik, enplegua sortzea, eta abar.
- Soldaten ezberdintasunari heldu behar zaio, igoera linealari edo soldatei goitik zein behetik mugatzeari.
- Bizitza kalitatea zer denari buruz hausnartzea, kontsumotik askatzeko beharra, eta hau bezala, neurrigabeko kontsumotik, negoziaketa kolektiboaren eta borrokaren aurrean, orokorrean, ahul egiten baikaitu.

c. Gure lurraren zaintza sustatzea eta ingurumenaren jasangarritasuna

Ekonomia solidarioak bizitzaren jasangarritasuna jarduera ekonomikoaren erdigunean kokatuko duen paradigma aldaketa proposatzen du.

Horrek, beste aspektu batzuen artean, trantsizio ekimenen sustapena barnebiltzen du, eta ingurumenaren eta lurraren zainketa zein landa eremuaren jasangarritasunarena oinarritutako politika publikoen garapena:

- Ingurumen heziketa programak sustatzea.
- Kontsumoaren urritzea eta erabilera energetikoaren efizientzia sustatzea, baita burujabetza energetikoa ere.
  - Hondakinen kudeaketa politika egokitzea, besteak beste, neurri hauek izango dituenak:
  - Bilketa politiko exigigarriagoetara jotzea, hondakinen murrizketa, berrerabilpena eta birziklapena handituz.

- Ekonomia sozial eta solidarioen enpresak lehenestea hondakinen kudeaketa eremuan.
- Uraren kultura berriaren paradigma oinarri gisa asumitzea bere kudeaketa publikorako.
- Lurraldearen kustodia eta babesa sustatzea:
  - Panen erremintak eta planifikaziorako tresnak erabiltzea, lurraren erabileran eredu jasangarriago bat eta espekulaziorik eza oinarri izango duena.
  - Basoen kudeaketa egokia eta ekosistemak balioan jartzea.
  - Herriko ondare komunaren promozio eta zainketa: ortu komunitarioak, gerriko berdeak...
- Abeltzaintza jarduerak berreskuratzeko lur bankuak sortzea.
- Produktu ekologiko, gertuko eta bidezko merkaturatuen banaketa, komertzializazioa eta kontsumoa sustatuko dituzten politikak bultzatzea.

4. ALTERNATIBA INDIBIDUALAK ETA KOLEKTIBOAK

Atal honetan maila indibidualean eta kolektiboan ekonomiaren birkokapenerako beharrezkoak diren pauso txiki horiek ematen lagunduko diguten alternatiben segida bat zerrendatu dugu.

a. 3B-ak: beheratzea, berrerabiltzea eta birziklatzea

3Bren inguruan hitz egiten dugunean, gure kontsumo ohiturak moldatzeaz ari gara, kritiko, arduratsu eta jasangarri bilakatuz. Horretarako, hondakinen murrizketa izan behar dugu jomuga, ingurumenaren jasangarritasuna lortzeko intentzioarekin. Gure ohitura aldaketa hauek gure bizitzako eremu eta espazio guztietan aldarrikatu eta praktikatu behar ditugu (etxean, lantokian, heziguneetan, instituzioetan, eta abar).

Lehendabiziko B-a, beheratzea, heldu beharreko lehendabizikoa da, eta eraginkorrena. Gure kontsumoa murrizten badugu (energia, ondare naturalak, produktuak, zerbitzuak) egun sufritzen dugun ingurumen arazoa murrizten ari gara ere bai. Praktikan, modu honetan aplikatu daitezke: gutxiago erostea eta jatorria konprobatzea bezalako irizpideekin egitea, produkzio lokalari lehentasuna emanez, bilgarri edo enbalaje gutxiko produktuak aukeratuz, plastikozko poltsak material berrerabilgarriarekin ordezkatzuz...

Berrerabiltzean, lortzen duguna ondasun baten bizitza luzatzea da, eta hortaz, beste berri batengatik ordezkatzeko beharra atzeratzea. Berrerabilpena baliabide naturaletan aplikatu behar genuke ere, esaterako, urarekin.

Azkenengo B-a, Birziklapenarena, hondakinak tratatzean oinarritzen da, produktu berriak lortzeko helburuarekin, potentzialki erabilgarriak diren materialak zaindu eta horrela ingurumeneko kalteak saihesteko, bere desagerpenarekin (gasak eta bestelako substantzia toxikoak). Maila indibidualean, gure esku dago sortzen ditugun hondakinak aukeratu eta bereiztea.

b. Eraldaketa sozialerako finantza etikoak

Finantzak irizpide sozial eta etikoak dituen banku publiko baten inguruan gorpuztea dugu erronka, herritarrak eta instituzioak hornituko dituen biztanleen eta erakunde sozialen esku-

tan, autogestioaren eta finantzaketa tresna alternatiboen¹²⁷ garapenaren aldeko apustua egiten den bitartean.

Estatu espainiarraren kasuan, duela hamarkada batzuetatik badira gertuko aurrezte bilketa landu duten ekimenak, normalean tokikoak, iniziatiba sozial eraldatzaileen, mailegu txikien bidez, edo oinarrizko beharrak dituzten bazterketa sozialaren arriskua duten pertsonak artatuz. Gaur egun, REASen euskarriean, bada finantzaketa alternatiboen sare bat, mota honetako hamar bat erakunde biltzen dituena.

Banku sektorearen aktibitatearen barruan, oraindik ere, pena merezi du Coop57¹²⁸ esperientzia aipatzeak, “zerbitzuen kooperatiba bat bere baliabide propioak enplegua sustatzen duten eta kooperatibismoa, elkartegintza eta jendartea orokorrean bultzatzen duten ekonomia sozialeko proiektuak mailegatzerara bideratzen duena, jasangarritasuna oinarri etiko eta solidarioen gainean indartzeko”.

Oikocredit¹²⁹, bestalde, finantza etikoen nazioarteko kooperatiba bat da, Euskadin eta Espainiar estatuan lan egiten duena, Iparraldeko herrialdeekin konprometitutako pertsona eta erakundearen aurrezkiak lurralde txiroetan eduki sozialeko enpresa proiektuak finantzatzera bideratzen dituena.

Eta, azkenik, Fiare Banku Etikoa dugu¹³⁰, finantzaketa etikoetan anbizio gehien duen iniziatiba. Fiareren proposamenak bankuko erreminta gisa lan egitea bilatzen du, herritarren aurrezkiak -kredituen bidez- balore sozial eraldatzaile altuko proiektuak babestera orientatuz. Eta eredu eraikitzaile eta garapen kooperatibo baten bidez egiten du, parte hartze, autogestio, tokikotasuna... baloreak sustatuz.

Nahiz eta zehazki finantzen alorrean ez kokatu, eremu honetan aseguruaren sektorea ere sartzen dugu, duen espekulatzailerik jarraera antzekoagatik. Zentzu horretan, eta espazio kooperatibo eta komunak sustatzetik harago, azken urteetatik hona eremu honetan alternatibak sortzeko aukera ere bultzatzen ari da. Hala, Finantza Etikoen Behatokitik EthSi zigilua jarri da martxan (Ethical and Solidarity-based Insurance)¹³¹, enpresen edo baimendutako aseguru produktuen balore eta jarrera etikoa bermatzen duen bereizgarria: sozialki inbertsio arduratsua, mutualismoa, gardentasuna, ekonomia sozial eta solidarioarekin lotura, ingurumenaren jasangarritasuna, eta abar. Zehazki plataforma bat sortu da, Ekonomia Solidarioaren mugimenduaren baitan jaioa, CAES izenekoa (“Cooperación para el Aseguramiento Ético y Solidario”)¹³², aseguru etiko hauek sustatu eta merkaturatzen dituena, bere produktuak Ekonomia Solidarioaren eremura eta elkartegintza sektorera, orokorrean, egokitzeaz gainera.

127 <http://www.economiasolidaria.org/finanzasalternativas>

128 <https://coop57.coop>

129 <http://www.oikocredit.es>

130 <http://www.fiarebancaetica.coop>

131 <http://ethsi.net>

132 <http://www.caes.coop>

Sail honetan crowdfunding edo finantzazio kolektiboa ere sartzen dugu. Horren adibide da Goteo plataforma¹³³, finantzaketa kolektiborako sare sozial bat (diru ekarpenak) eta kolaborazio bereiztua (zerbitzuak, azpiegiturak, mikrozereginak eta beste baliabide batzuk), zeinetatik ADN irekidun inizatiben garapen autonomia bultzatu behar den, aukera berriak sortuko dituen etengabe jendartea hobetzeko eta onuren eta baliabide komunen aberastasunerako.

c. Merkatu soziala: komertzializazio alternatiboa eta kontsumo kritikoa

Merkatu soziala¹³⁴ “onura zein zerbitzuen produkzio, finantzaketa, banaketa eta kontsumo sare bat da, irizpide etiko, demokratiko, ekologiko eta solidarioekin funtzionatzen duena, enpresek eta ekonomia sozial eta solidarioen erakundeek sortua kontsumitzaile indibidual eta kolektiboekin batera. Xedea sare honek partaide hauen beharren zati handi bat hornitzea lortzea da, era honetan ekonomia kapitalistatik deskonektatu ahal izateko, ahal den heinean”.

Merkatu sozialaren eraikuntzaren izaera tokikoa da, eta lurraldeei dagokienean, haien zabalpen, komertzializazio... propioekin antolatu eta garatzen da, estatu mailan kontsumo kritikoa eta arduratsuaren inguruko sentsibilizazio web atari batekin kontatzen bada, gainera, merkatu hauen maparako sarbidea ahalbidetzen da.

Produktore txikiek ekoizten dutenaren produkzioa eta banaketa berriro kontrolatzea lortuko duten merkatu bat, haien produktuen prezioa finkatu ahalko dutena, edo kontsumitzaileak diren pertsonekin batera adostuko dutena.

Herritarrek konpromiso sozialarekin kontsumitzeko aukera bat izango duten espazio bat, eta pertsona kontsumitzaileen ahaleginak pilatu egingo dituen eraldatzeko duen potentziala biderkatzeko.

d. Ekonomiaren txanpongabetzea

Beste alternatiba bat erakunde eta pertsonen arteko harremanen ezarpena da ez derrigorrez ikastaro legalaren txanpon erabilerak baldintzatua. Hala, txanpon sozial edo alternatiboetan oinarritutako merkaturatze zirkuituak abiatzeko ekimenak nabarmentzen ditugu.

Txanpon soziala harreman ekonomiko parekideagoak lortzeko erreminta bat da. Erakunde eta pertsona parte hartzaileen arteko jarduera ekonomiko errealean arabera sortu eta eraisten da. Tokiko moneta da, interesik sortzen ez duena eta pilatzeak zentzurik ez duena. Horrek espekulatzeko aukera baztertzen du, eta beronen errotazio handia ahalbidetu, barneko elkartrukerik mesede egiten dion aspektua. Hortaz, modu demokratiko, deszentralizatu eta komunitario batean sortzen den txanpona da, tokiko ekonomia sendotu eta indartzea onartzen duena gertutasunean eta elkarrekiko ezagutzan oinarrituta.

Euskal Herrian ondorengoak aurki ditzakegu, besteak beste:

133 <http://goteo.org>

134 http://www.economiasolidaria.org/mercado_social

- Bizkaian EKHI¹³⁵.
- Iparraldean Eusko¹³⁶
- Nafarroan Txanpon¹³⁷

Baina, txanpon osagarri hauetatik harago, badira txanponak baldintzatzen ez dituen elkartrukeak sustatzeko proposamen anitzak: denbora bankuak dira¹³⁸ eta truke ekimenak, edo kontsumo kolaboratzailearen proposamen anitzak²⁹, onuren eta zerbitzuen sarbidea lehenesten dutenak edukitzearen gainera, ekonomia partekatua izeneko formulen bidez. Motzean, konpartitza eta laguntza, jabetza pribatua edo balore kapitalisten merkatu librea sustatu ordez.

e. Komertzializazio zirkuitu motzak

Komertzializazio zirkuitu motza jatorri duten produktuak kontsumitzeko modu ohikoentako bat kontsumo taldeak deiturikoak dira. Kontsumo talde bat egun indarrean dagoen kontsumoaren aurrean, kontsumo arduratsu eta alternatibo bat egiteko harremanetan jartzen den pertsona multzoa bezala defini dezakegu, pertsona ekoizle eta kontsumitzaileen artean bitartekaritza eza sustatzen duena eta lurraldeko landa garapena bultzatzen duena, elikadura burujabetzaren aldeko apustua eginez.

Hemendik ondoriozta liteke kontsumo taldeek duten osaera politiko sendoa. Aurrez esanda koaz gain, gune asanbleario eta autogestionatuak sortzen dira, non pertsonak kontsumo ekin-tzak bere baitan duen arduraren kontzientzia hartzen duten, eraldaketa sozial eta politikorako erreminta bat dena.

f. Bidezko merkataritza eta elikadura burujabetza

Modu jasangarri batean eskuratutako tokiko eta garaiko produktuen kontsumoa lehenestea beharrezkoa bada, produkzio eta komertzializazio harreman justu eta zuzenetan, kafea edo kakaoa bezalako materia batzuk, besteak beste, gure egunerokoan oso errotuak daudenak, ezin dira hemen ekoiztu, bere produkzioak eskatzen dituen baldintza klimatikoengatik, produkzio eta merkaturatze zirkuitu motzetan ezin dira sartu. Kasu hauetan, alternatiba produkzio, esportazio eta banaketa sistema bat da, bidezko merkataritzako printzipioduna.

Bidezko merkataritzaren lehenengo definizio adostua 1999ko apirilean egin zen, honela sailkatuz "elkarrizketan, gardentasunean eta errespetuan oinarritutako sistema komertziala, nazioarteko merkataritzan zuzentasun handiagoa bilatzen duena. Grapen jasangarrian laguntzen du baldintza komertzial hobek eskaintzen dituelako eta kaltetutako ekoizle eta langileen eskubideak bermatzen dituelako, bereziki Hegoaldean".

Euskal Herrian, egun, bidezko merkataritzako hamar denda baino gehiago existitzen dira¹³⁹.

¹³⁵ <http://www.ekhitxanpona.org>

¹³⁶ <http://www.euskalmoneta.org>

¹³⁷ http://www.economiasolidaria.org/noticias/nace_el_txanpon_la_nueva_moneda_social_en_navarra

¹³⁸ <http://www.bdtonline.org>

¹³⁹ <http://comerciojusto.org/tiendas>

g. Burujabetza energetikoa

Eremu honetan, aterki kooperatibo baten pean energia berriztagarrien proiektu kolektiboak finkatzen hasi dira, zeintzuetan norbanako edo kontsumitzailea den entitateari energia elektriko berdearen kontsumo egiteko aukera eskaintzeaz gain, eta multinazional bati merkaturatzearen zati bat ordaintzen uzteaz gain, kontsumo kooperatibak izaterakoan, ziurtatua dago proiektuan aktiboki parte hartu eta kolektiboki eraikitzeo aukera.

Euskal Herrian hiru dira, gaur egun, mota honetako proiektuak:

- Goiener Kooperatiba¹⁴⁰.
- EnergiaGara (SomEnergia)¹⁴¹.
- I-Ener (Iparralde)¹⁴².

Alternatiba guzti hauek produkzio, komertzializazio eta lurraldeko produktu eta zerbitzuen kontsumo kate ekonomikoetan parte hartu nahi duten edozein pertsona eta/edo kolektiboren eskura daude, horrela pertsonen eta ingurumenaren zerbitzura bideratutako beste ekonomia bat sortzen laguntzeko. Finean, bizitzaren jasangarritasunaren zerbitzura jarriko den ekonomia bat, birkokatua eta ahal den heinean sistema kapitalistatik berezia.

Praktika alternatibo hauek eraikitzeak, zabaltzeak eta biderkatzeak trantsizio bide batean jartzen gaitu, sistema -post-kapitalista- solidarioago, bidezkoago eta jasangarriago baterantz.

140 <http://www.goiener.com>

141 <https://www.somenergia.coop>

142 <http://i-ener.eus/>